

Nushe Kuka Mekaj

SAUČESNIŠTVO U IZVRŠENJE KRIVIČNOG DELA

1. SMISAO SAUČESNIŠTVA I OBLICI ISTOG

Nisu retki slučajevi kada u krivičnom delu učestvuje više od jedne osobe. Praksa pokazuje da u ovakvim slučajevima postoji više različitih oblika zajedničke radnje, kao i različiti stepen doprinosa učesnika u izvršenje krivičnog dela. Postoje grupe dobro organizovanog kriminala i organa upravljanja koji se bave kriminalom kao vrstom stalne radnje, ali postoje i drugi oblici zajedničke kriminalne radnje nižeg stepena organizovanja. Ovde se najčešće govori o momentalnoj vezi nekoliko lica za izvršenje krivičnog dela.

Teorija krivičnog prava, zakon i praksa su oduvek posebnu pažnju pridavali slučajevima izvršenja krivičnog dela u koje učestvuje više lica. To zato što se akumulisanjem kriminalne energije vidi veći rizik po društvo, nego što je do slučaj kada je krivično delo izvršio jedan pojedinac.

Nije retkost da se u situacijama saučesništva u izvršenje krivičnog dela odražava organizovani kriminal, koji za svaku državu i čovečanstvo uopšte predstavlja najopasniji oblik kriminala.⁵⁰ Različita trgovina, terorizam, politička ubistva, itd, predstavljaju samo neka krivična dela koja se obično izvršavaju u saučesništvu.

50 I. Salihu, *Krivično pravo, opšti deo*, Priština, 2005, str.372; Petar Novoselac, *Opšti deo Krivično pravo*, Zagreb, 2007, str.318.-

Saučesništvo se u savremenom krivičnom pravu smatra institutom koji se reguliše opštim delom krivičnog zakona. Zbog rizika koji predstavlja saučesništvo u izvršenje krivičnog dela, naš Krivični zakon utvrđuje posebna dela kao najgore krivične oblike, ako izvršilac deluje kao član grupe.

Za postojanje saučesništva u izvršenje krivičnog dela nije dovoljno samo učešće dvoje ili više lica, već treba postojati objektivna i subjektivna veza između saučesnika. To iz razloga što je moguća situacija kada dvoje ili više lica vrši krivično delo krađe, ali je njihova radnja nezavisna. Tako na primer, jedan od njih lomi staklo na nekoj prodavnici i, u cilju prisvajanja uzima nekoliko stvari, a u isto vreme tuda prolazi neko drugo lice, koje takođe u cilju prisvajanja uzme nekoliko stvari.

Objektivna veza saučesništva leži u tome što svaki saučesnik treba preduzeti radnju kojom doprinosi izvršenju krivičnog dela, u cilju izazivanja određene posledice kao rezultat zajedničke radnje saučesnika.

Subjektivna veza leži u tome što svi saučesnici moraju biti svesni tog da deluju na različite načine u zajedničkom cilju, pa je neophodno da se međusobno poznaju.

Prema Krivičnom zakonu Republike Albanije (KZRA) saučesništvom se zove izvršenje krivičnog dela od strane dvoje ili više lica u međusobnom sporazumu.⁵¹

2. OBLICI SAUČESNIŠTVA

Oblici saučesništva u izvršenje krivičnog dela su određeni odredbama članova 23, 24, 25 i 26 Krivičnog zakona Kosova kao zajedničko izvršenje, podstrekivanje, pomaganje i zločinačko udruživanje. Ova četiri oblika saučesništva su, zbog svojih značajnih karakteristika, naukom o krivičnom pravu podeljena na saučesništvo u širem smislu, koje obuhvata sve oblike saučesništva: zajedničko izvršenje, podstrekivanje, pomaganje i zločinačko

51 I. Elezi itd, Komentar Krivičnog zakona Republike Albanije, Tirana, 2006.,str. 176.

udruživanje i na saučesništvo u užem smislu, koje obuhvata samo podstrekivanje, pomaganje i zločinačko udruživanje.⁵²

2.1 Zajedničko izvršenje

Zajedničko izvršenje znači kada dva ili više lica zajednički izvrše krivično delo tako što učestvuju u izvršenje krivičnog dela.⁵³ Prema KZRA saizvršiocima su osobe koje vrše neposredne radnje za realizaciju krivičnog dela.⁵⁴ Na primer, dva ili više lica puca u pravcu drugog lica i izaziva njegovu smrt. Možda je teško napraviti razliku između saizvršavanja i ostalih oblika saučesništva, pa je važno napraviti tačnu razliku između istih. Kako bi se napravila razlika između saizvršenja, kao teškog oblika i ostalih oblika saradnje, postoje tri teorije: **formalno-objektivna teorija; subjektivna teorija i teorija podele radnji (uloga).**

Formalno-objektivna teorija saizvršiocom smatra lice koje je izvršilo radnju ili deo radnje. Znači, ova teorija se zasniva samo na objektivne elemente krivičnog dela i saizvršiocom smatra samo lice koje je izvršilo krivično delo, ne uzimajući u obzir ostale načine doprinosa izvršenju krivičnog dela, kao što je na primer šef kriminalne grupe koji na licu mesta upravlja operacijom pljačke banke.

Subjektivna teorija saizvršiocima smatra sve učesnike u izvršenje krivičnog dela. Ova teorija predstavlja širok koncept pojma izvršioca, na osnovu kojeg se i podstrekivač i pomagač smatraju izvršiocima (saizvršiocima) krivičnog dela, s tim što se pravi razlika prilikom kažnjavanja. Prema subjektivnoj teoriji saizvršilac je svako lice koje je želelo posledice i koje je radnju smatralo svojom ili ono koje deluje cum animo auctoris. Subjektivna teorija ne uzima dovoljno u obzir objektivni doprinos, minimalizujući efekat tog doprinosa.

Teorija podele radnji (uloga) saizvršiocom smatra lice koje je zajedno sa drugim licem, na osnovu sporazumne podele radnji, izvršilo svoj deo krivičnog postupka, prilikom čega tu radnju smatra svojom i zajedničkom.

52 Upravo tu, str. 374.-

53 Upravo tu, str. 375.-

54 I. Elezi itd. vep.cit. str.182.-

Ova teorija saizvršiocem čini svakog učesnika koji je preduzeo radnju u skladu sa prethodno sklopljenim dogovorom sa ostalim licima i ako je želeo izvršenje tog krivičnog dela. Možemo reći da je naša sudska praksa pretežno usvojila teoriju podele uloga.

U savremenoj teoriji krivičnog prava i sudskoj praksi je usvojena objektivno-subjektivna teorija ili sinteza ove dve teorije za definisanje pojma saizvršilac i ostalih oblika saučesništva. To iz razloga što je radnja u suštini neodvojiva celina objektivnih i subjektivnih elemenata.

U okviru saizvršavanja se treba napraviti razlika u vezi sa nužnim saizvršavanjem. U slučajevima kada se krivično delo može izvršiti od strane jednog lica, ali u izvršenje istog učestvuje dvoje ili više lica, govori se o fakultativnom saizvršavanju. Međutim, postoje neka krivična dela koja se zbog svoje prirode mogu izvršiti samo ako je uključeno više lica. Ovaj oblik saizvršavanja je poznat kao nužno saizvršavanje. Treba se napraviti razlika između nužnog saizvršavanja i fiktivnog saizvršavanja, koje postoji kada dvoje ili više lica učestvuje u izvršenje krivičnog dela ali nisu to svesno uradili niti su želeli ili prihvatili posledice. Krivična dela izvršena u nužnom saizvršavanju su klasifikovana kao konvergentna i divergentna krivična dela. Konvergentna krivična dela su ona dela kod kojih saizvršioци imaju zajednički cilj, dok su divergentna krivična dela ona nužna, u kojima saizvršioци nemaju zajednički cilj, ili imaju različite interese. Takvo je sukcesivno saučesništvo, saučesništvo u zajedničko krivično delo i saučesništvo u krivično delo nedelovanjem.

Prema članu 23 KZK svaki saizvršilac će biti kažnjeno kako je propisano za dato krivično delo i u granicama umišljaja ili nehata, što znači da saizvršilac ne odgovara za ekscesivno krivično delo.

2.2 Podstrekivanje

Podstrekivanje je jedan od oblika saučesništva u užem smislu.

U teoriji i praksi podstrekivanje je definisano preduzimanjem radnji koje kod drugog lica izazivaju nameran podstrek ili jačanje odluke za izvršenje krivičnog dela.⁵⁵ KZRA podstrekivanjem smatra lice koje podstiče ostale

saučesnike da izvrše krivično delo.⁵⁶ Podstrekivanje je psihički uticaj na glavnog izvršioca u donošenju odluke o izvršenju krivičnog dela.

Prema tome, za postojanje podstrekivanja je potrebno da izvršilac nije imao nameru da izvrši krivično delo, ili da nije bilo donelo odluku o izvršenju krivičnog dela, ali podstrekivač svojim radnjama utiče na jačanje odluke za izvršenje krivičnog dela.

Podstrekivanje može biti samo namerno, što znači da podstrekivač treba biti svestan tog da će svojom radnjom podstaći onog drugog da izvrši određeno krivično delo. Podstrekivanje se može uraditi i nenamerno, ali ovaj oblik podstrekivanja ne čini krivično delo.

Prema članu 24 KZK podstrekivač će biti kažnjen za svako krivično delo kao da je lično izvršio isto, pod uslovom da je to krivično delo izvršeno pod njegovim uticajem.

Podstrekivanje se smatra krivičnim delom i u posebnom delu KZK, u slučaju podsticanja mržnje, razdora ili netolerancije između nacionalnih, rasnih, verskih ili etničkih grupa (član 115.), podsticanje na napadački rat (član 130.), itd..

Neuspešno podstrekivanje se odnosi na situacije u kojima podstreknuto lice odustane od izvršenja krivičnog dela za koje je podstaknuto, kada je u podstreknutom izvršenju krivičnog dela ometeno objektivnim okolnostima, kada je podstreknuto lice preduzelo samo pripremne radnje za izvršenje krivičnog dela, a te pripremne radnje nisu kažnjive, kada je podstreknuto lice donelo odluku o izvršenju krivičnog dela i bez podstrekivanja, kao i onda kada podstreknuto lice izvrši sasvim drugačije krivično delo od onog za koje je podstreknut.

2.3 Pomaganje

Pomaganje je drugi oblik saučesništva u užem smislu.

55 Upravo tu, str. 389.- P.Novoselac, vep.cit. str.346.-

56 I. Elezi, I Elezi itd. vep. cit. str.183.-

Pomaganje je preduzimanje radnje kojom neko lice umišljajem pomogne drugo lice u izvršenje krivičnog dela.⁵⁷ Prema KZRA pomagačem se smatra lice koje savetuje, upućuje, daje sredstva, uklanja prepreke, daje obećanja o skrivanju krivičnog dela, izvršioca, tragova ili predmeta koji proističu iz krivičnog dela, i time pomaže izvršioca.⁵⁸ Za razliku od podstrekivanja, do pomaganja može doći samo kada je drugo lice odlučilo da izvrši krivično delo, u suprotnom bi se te radnje smatrale podstrekivanjem.

Pomoć se može davati u fizičkom i psihičkom obliku. Fizičkim oblikom pomaganja se smatra stavljanje na raspolaganje sredstava izvršiocu koja će služiti za izvršenje krivičnog dela ili uklanjanje prepreka za izvršenje krivičnog dela, dok se psihičkim oblikom smatra savetovanje i upućivanje na to kako izvršiti krivično delo i obećanja da će skrivati krivično delo, izvršioca ili tragove krivičnog dela.

Neuspešno pomaganje je ono pomaganje kada lice kome je data pomoć nije izvršilo krivično delo ili nije pokušalo izvršiti isto, ili nije preduzelo nijednu pripremnu radnju koja je kažnjiva. Neuspešno pomaganje je i ono kada izvršilac nije iskoristio pomoć drugog za izvršenje krivičnog dela, već je to uradilo nezavisno od pomagača. Neuspešno pomaganje nije kažnjivo, zato što ne predstavlja značajan doprinos u izvršenje krivičnog dela. Međutim, neuspešno pomaganje se može smatrati posebnim krivičnim delom u slučaju krivičnih dela pomoći u samoubistvu (član 151. KZK), pomoć trudnici da okonča trudnoću (član 152. KZK), pomaganje izvršitelja nakon izvršenja krivičnog dela (član 305. KZK), itd.

2.4 Zločinačko udruživanje

Zločinačko udruživanje je četvrti i najteži oblik saučesništva u izvršenje krivičnog dela u užem smislu.⁵⁹

Zločinačko udruživanje se kao oblik saučesništva mnogo razlikuje od ostalih oblika saučesništva u izvršenje krivičnog dela. Krivični zakon Kosova zločinačkim udruživanjem smatra kriminalne organizacije ili grupe

⁵⁷ Upravo tu, str.396;

⁵⁸ I. Elezi, vep.cit. str.185

⁵⁹ I. Salihu, vep. cit, str. 401.-

lica koja su se dogovorila da izvrše krivično delo. Problem kriminalnih mreža je posebno aktualizovan posle Drugog svetskog rata.

Krivični zakon Kosova je, pod uticajem modela krivičnih zakona nekoliko zemalja zapadne Evrope i anglo-američkog koncepta, ubacilo zločinačko udruživanje u opšti deo (član 26.). Prema stavu 1 ovog člana, ko god sa jednom ili više osoba izričito ili prećutno dogovori da izvrše krivično delo ili da podstreknu na izvršenje krivičnog dela za koje je predviđena kazna zatvora od najmanje pet godina i preduzme pripreme za ispunjenje takvog dogovora, učestvuje u zločinačkom udruživanju. Pokušaj sklapanja dogovora nije kažnjiv.

Zločinačko udruživanje prema Krivičnom zakonu Kosova postoji i kao posebno krivično delo, kao što je organizovanje, podržavanje i učešće u terorističke grupe, organizovanje grupe za izvršenje krivičnog dela genocida, zločine protiv čovečnosti i ratne zločine, organizovanje lica ili učešće u trgovini ljudima, neovlašćena proizvodnja i prerada opojnih droga, itd.

3. ZAKLJUČAK

Krivično delo može izvršiti jedno ili više lica. Ako se krivično delo izvrši od strane dva ili više lica, onda to predstavlja veći društveni rizik. Kada se krivično delo izvrši od strane dva ili više lica, pred krivičnim pravom i sudskom praksom se pojavljuje problem određivanja uloga i doprinosa svakog saučesnika u krivično delo.

Za postojanje saučesništva u izvršenje krivičnog dela treba postojati objektivna i subjektivna veza.

Postoji saučesništvo u širem smislu, u koje spada zajedničko izvršenje, podstrekivanje, pomaganje i zločinačko udruživanje, i saučesništvo u užem smislu u koje spada podstrekivanje, pomaganje i zločinačko saučesništvo.

LITERATURA:

- I. Salihu, Krivično pravo, opšti deo, Priština, 2005,
- Petar Novoselac, Opšti deo kaznenog prava, Zagreb, 2007,
- I. Elezi itd.,Komentar Krivičnog zakona Republike Albanije, Tirana, 2006.